

Miljödiplomering enligt Fas 2

2020-11-03

**DOKUMENTATION AV
MILJÖ- OCH
HÅLLBARHETSARBETET
I ANEBY PASTORAT**

Innehåll

Kortfattad beskrivning av pastoratet	3
Definitioner av hållbar utveckling	3
Vision och policy för miljöarbetet.....	4
Organisation	7
Information	7
Nödlägesberedskap och riskanalys	8
Kompetensplan.....	9
Uppföljning.....	9
1 Pastoral verksamhet.....	10
2 Förvaltning och ekonomi	13
3 Byggnader.....	14
4 Kyrkogårdar och markanläggningar	16
5 Varor och tjänster	17
6 Transporter och kommunikation	19
7 Kemikalier och avfall.....	22

Kortfattad beskrivning av pastoratet

Aneby pastorat ligger i Jönköpings län och dess gränser sammanfaller med Aneby kommun, belägen på småländska höglandet. Det är ett utpräglat landsortspastorat med Aneby som centralort där ca 3000 av kommunens 6840 invånare bor. Boendeformen är företrädesvis villaboende. Pastoratet sträcker sig från gränsen till Ydre och Östergötland i öster till Gränna och Jönköping i väster, Tranås i norr och Eksjö/Nässjö i söder.

Pastoratet består av fem församlingar med nio kyrkor och kyrkogårdar. Den lokala identiteten i de olika delarna är stark. Mycket lokalt engagemang kanaliseras i ett rikt föreningsliv och föreningslivet är den naturliga vägen att integreras i lokalsamhället. Kultur och fritid är en stark drivkraft för utveckling och lokal demokrati. Närheten till skog och mark är god. Åsens by som är ett kulturreseptat av riksintresse ligger i kommunens västra del.

Kommunens vision är: Ett gott liv i en hållbar kommun.

Pastoratets vision är: Allas liv i Kristus, genom kärlek, hopp och tro.

Definitioner av hållbar utveckling

Globalamålen.se skriver:

”Begreppet hållbar utveckling skapades av FN:s världskommission för miljö och utveckling år 1987 och gavs följande definition:

”Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.”

En hållbar utveckling bygger på tre dimensioner: det sociala, miljön och ekonomin. De globala målen innefattar alla tre dimensioner.”

<https://www.globalamalen.se/fragor-och-svar/vad-betyder-hallbar-utveckling/>

KTH skriver om ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet och citerar Bruntlandrapporten från 1987:

”Hållbar utveckling är utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.

Det innehåller två grundläggande koncept:

Behov, och speciellt de grundläggande behoven hos världens fattiga för vilka prioritet ska ges, och de begränsningar av ekosystemens möjligheter att tillgodose nuvarande och framtida behov som också bestäms av teknologi och social organisation.”

<https://www.kth.se/om/miljo-hallbar-utveckling/utbildning-miljo-hallbar-utveckling/verktygslada/sustainable-development/hallbar-utveckling-1.350579>

Globalportalen citerar FN:s definition:

”Hållbar utveckling definieras av FN som utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.”

<https://globalportalen.org/amnen/agenda-2030>

Vision och policy för miljöarbetet

Vision

I Aneby pastorat ska omsorgen om och ansvaret för Guds skapelse genomsyra verksamheten. Vi vill som kristna visa på glädjen och möjligheten med detta förtroende.

Miljöpolicy

Aneby pastorat vill:

- På alla sätt verka för en hållbar utveckling och rättvis resursfördelning.
- Att miljöarbetet ska vara en oavbruten process mot ständig förbättring, en process som utgör ett föredöme och följer de lagar som gäller.
- Inspirera enskilda människor att leva miljöansvarigt.

Policyer för pastoratet framtagna av styrgruppen för energieffektiviseringsprojektet 2012-06-08

Energipolicy

Pastoratet ska använda förnyelsebar energi och nyttja den så effektivt som möjligt.

Driftspolicy

Pastoratets byggnader och maskinpark ska drivas så energieffektivt som möjligt. Regelbunden uppföljning av energiförbrukningen ska ske.

Policy för pastoratsarbete

I december 2019 blev vi klara med den nya Församlingsinstruktionen 2020-2023 där hållbarhet är ett av tre fokusområde med tillhörande mål som pastoratet har beslutat att prioritera under perioden.

Mål – Ansvarstagande för skapelsen i allt som görs.

Mål – Livsmod och hopp om framtiden genom goda berättelser.

Fokusområdets kärnord är "Förundran" och "Varsamhet".

(se bilaga 1, Församlingsinstruktionens sidor 16-17 om hållbarhet)

I bilaga 2 finns Aneby pastorat i lätt format, där församlingsinstruktionen finns i en kortare och mer lätthanterlig text.

Frågorna om hållbar livsstil, energianvändning och utveckling ska vävas in i alla delar av pastoratet. Frågorna ska bearbetas teologiskt i hela arbetslaget och tas upp i gudstjänster, studiegrupper, musiken, konfirmandarbetet mm.

Upphandlings- och inköspolicy

Aneby pastorats kyrkoråd fattade vid sitt sammanträde 2019-10-24 beslut om en ny policy (se bilaga 3).

Placeringspolicy och reglemente för medelsförvaltning – beslutade 2013-05-21 av kyrkofullmäktige (se bilaga 4).

Tjänstebilspolicy

I så stor utsträckning som möjligt skall pastoratets tjänstebilar användas till resor i arbetet.

Samåkning görs i de tillfällen detta är möjligt. (se bilaga 5)

Vision och mål för lokalförsörjningsarbetet

2020-05-07 Kyrkofullmäktige

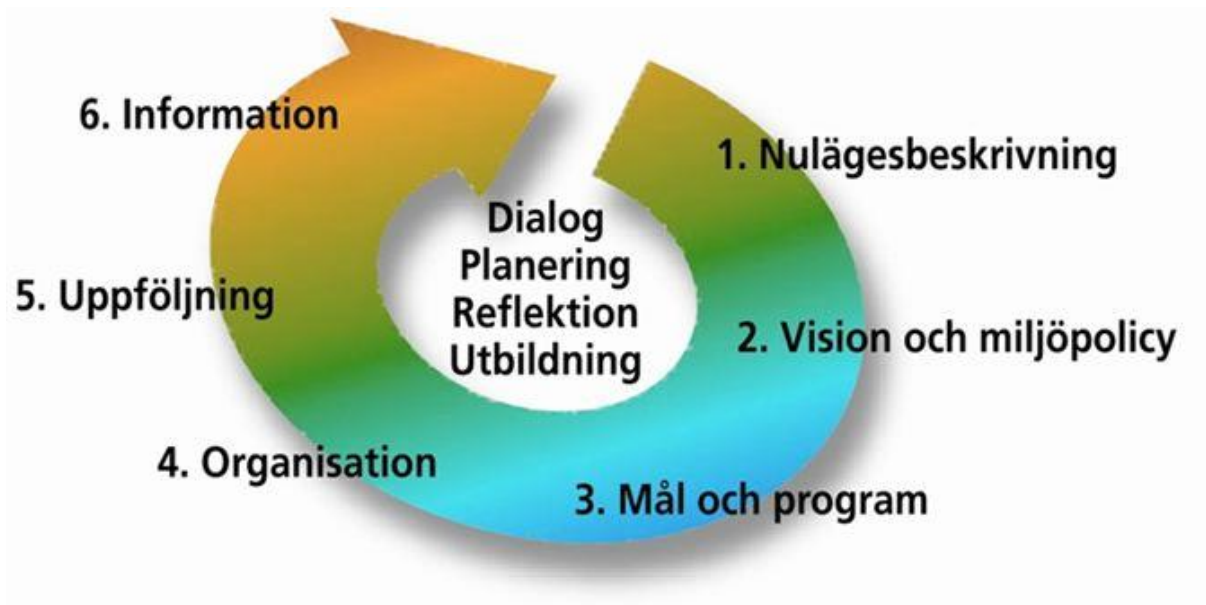
Kyrkofullmäktige i Aneby pastorat beslutade den 7 maj 2020 att pastoratets vision och inriktningsmål till LFP-lokalförsörjningsplanen ska vara:

Visionsformulering

- Lokalförsörjningen i pastoratet ska planeras utifrån församlingsinstruktionen i samklang med samhällets utveckling utifrån ett andligt, ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbarhetsperspektiv.

Inriktningsmål (mätbara) för lokalförsörjningsplanen

- Lokalkostnadernas andel av kyrkoavgiften (exkl. den ekonomiska utjämningen) får över tid uppgå till max 25 procent.
- Utredda förutsättningarna för att minska byggnadernas energianvändning med 15 procent.
- Senast år 2023 ska all energianvändning vara förnybar.

Organisation

Kyrkorådet har det övergripande ansvaret för arbetet för hållbar utveckling. Miljögruppen har det operativa ansvaret för miljödiplomeringen (översyn och uppdatering av vision, miljöpolicy, mål och åtgärdsprogram liksom förslag till nya/uppdaterade rutiner samt uppföljning).

I årscykeln finns det dokumenterat att pastoratet ska verka för att få en miljödiplomering.

Miljögruppen:

Karin Dahlin, kanslist/informatör, ansvarig för kansli (till och med 2020-04-08)

Anett Olsen, kanslist/administratör, ansvarig för kansli (fr.o.m. 2020-05-01)

Peter Andreasson, kyrkoherde, ansvarig för församlingsverksamheten

Curt Nylén, fastighetsförvaltare, ansvarig för fastigheter

Sara Adolfsson, kyrkogårdschef, ansvarig för kyrkogårdsförvaltningen

Annelie Wagnström, vik. Kyrkogårdsföreståndare (till med 2020-04-01)

Åsa Friman, församlingsvärd/vaktmästare

Representanter från församlingsråden:

Aneby: Jan-Olov Adolfsson, från 2018 även Caroline von Wachenfelt & Staffan Grönte

Askeryd: Johan Samuelsson

Frinnaryd: Gun Orre tom 2017, Ann-Marie Orre fr 2018

Lommaryd: Christer Bårring, (till och med 2020-01-12) Från 2018 även Lars-Erik Widell.

Haurida-Vireda: Eva Engstrand

Församlingarnas representanter har haft en mindre roll i fas 2 än i fas 1, i huvudsak beroende på att målen har varit av tjänstemannakaraktär. I bilaga 6 finns datum för miljögruppens möten och deltagarlista för miljöutbildningen. I vår nya FIN finns miljöarbetet med som en egen rubrik, ett eget fokusområde – Hållbarhet.

Information

Miljögruppen har huvudansvaret för att information om miljöarbetet sprids. Om arbetslaget och de förtroendevalda hålls informerade och engagerade är det enklare att driva arbetet framåt och åt samma håll.

Vi vill också dela med oss av våra kunskaper och erfarenheter till församlingsbor och andra intresserade för att inspirera till att fler insatser för en hållbar framtid kan göras.

* Arbetslaget informeras kontinuerligt på personalmöten och arbetsplatsträffar. Alla dokument med policyer, mål, delmål och åtgärdsprogram finns tillgängliga för alla på pastoratets gemensamma IT-plattform.

* Kyrkoherden informerar församlingsrådets ordförande vid ordförandemöten och kyrkorådet vid deras sammanträden.

* Församlingsbor och andra intresserade hålls informerade via vår hemsida www.svenskakyrkan.se/aneby. Där ska visionen, miljöpolicy och målen finnas.

I bilaga 7 finns exempel på hur miljögruppen arbetat med att nå ut med information, allt ifrån personalmöten till presentation för ärkebiskopen.

Nödlägesberedskap och riskanalys

Pastoratet har ett fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete med återkommande skyddsronder, arbetsmiljökommitté, riskanalyser och tillbudsrapporter. Ärenden som hanteras i dessa sammanhang har inte bara med arbetsmiljö att göra utan också natur och miljö.

Pastoratet har en detaljerad kris- och beredskapsplan som är väl förankrad och spridd i alla lokaler. I den finns till exempel insatskort som beskriver vem som gör vad i händelse av olycka eller kris.

Potentiella risker

Bränsleläckage från fordon

Läckage av oljor och kemikalier i förråd

Lampolja

Risk för läckage till vattenskyddsområden.

Åtgärder:

Absorbent finns i verkstaden.

Vid större olycka larmas 112.

Vi hanterar miljöfarliga ämnen i ringa omfattning.

Miljöfarliga ämnen som ska destrueras hämtas av entreprenör.

Bilder från den stora kemikalierensningen 2018. Allt detta samlades in från alla våra byggnader och sändes till destruktionsfirma.

Kompetensplan

Utbildningsbehov:

- * Om grön budget och bokslut: Förtroendevalda på alla nivåer.
- * Ecodriving. Alla som kör bil i tjänsten, framförallt vaktmästare, fastighetsförvaltare, präster, diakoner, pedagoger och kantorer.
- * Inköp och upphandling: kyrkogårdschef, fastighetsförvaltare, församlingsvärd och kanslist.
- * Om det solidariska altarbordet: kyrkvårdar
- * Grundläggande miljöutbildning för nya förtroendevalda genomfördes 2018-10-24.

Under de närmsta åren vill vi fokusera på att utbilda personal och förtroendevalda i Svenska kyrkans miljöarbete för ett hållbart liv. Bland annat finns det utbildningar som vi behöver/måste genomföra och sedan finns det utbildningar som vi gärna vill gå för att öka synergieffekten i pastoratet. Aneby pastorat och dess anställda och förtroendevalda ska genom sina utbildningar kunna föra vidare information och sprida den i flera olika delar av pastoratet. Bland annat ser vi behovet av att gå utbildning i Miljödiplomering, fortsättning och vi vill också gå utbildning i ”Grönt för hälsans skull”.

Se bilaga 8 för utförligare kompetensbehov och utbildningsplan.

Uppföljning

Vårt miljöarbete revideras internt en gång per år i anslutning till arbetet med årsredovisningen. Miljögruppen genomför och dokumenterar uppföljningen. Miljögruppen informerar sedan arbetslaget och kyrkorådet om slutsatserna av uppföljningen. Möten med kyrkorådet och arbetslaget skall planeras som en stående punkt varje vår för information och uppföljning.

De punkter som går igenom årligen är:

- * Mål och åtgärdsprogram i både fas 1 och fas 2.
- * Utbildningsplan.
- * Miljölagstiftning (se bilaga 9)
- * Kommunens ordnings- och avfallsföreskrifter (se bilaga 10).

1 Pastoral verksamhet

Nulägesbeskrivning 2018-04-16

De hållbara frågorna finns på många sätt med i den pastorala verksamheten men vi behöver tydliggöra dem bättre. Vi har temagudstjänster och samlingar med fokus på hållbarhet och skapelsen på flera platser i pastoratet under ett år. Några exempel är friluftsgudstjänster vid Ruppens naturreservat, i Kristers rike, i Fribjörnarp och på Åsens by. Ofta är skapelsen och miljön självklara delar av gudstjänsten vid sådana tillfällen. Brödet och ljusen som används i gudstjänsten är ekologiska samt fria från palmolja.

Uppföljning av fas 1

1. Vi fortsätter att ta in kollekter till goda ändamål. I Aneby går t.ex. alla församlingskollekter till ACTs projekt i Etiopien, som handlar om kvinnors rätt till utbildning, rent vatten, skola och sjukvård.
  2. Vi handlar ljus utan palmolja från Vio och har även fått information om att Kyrkljus nu levererar bra ljus, detta ska vi kolla upp närmare.
  - 3-5. Pilgrimsvandring, att köpa in boken "Ett solidariskt altarbord", att inför valet 2014 samverka med goda krafter i samhället kring temaveckan "Alla får plats".
- Dessa punkter är genomförda. "Alla får plats" har fram till och med 2020 genomförts sju gånger.

Social och andlig hållbarhet 2020-10-29

Det är lika viktigt att värna Guds skapelse genom att satsa på källsortering, elbil, laddstolpe, fossilfri uppvärmning och solcellsanläggningar som att skapa mötesplatser som hjälper människor att leva hållbart, vila och växa, se och bli sedda, sjunga och be, bli delaktiga i sammanhang som värnar och fördjupar relationen till Gud, min nästa och skapelsen och till mig själv. Där det råder en sund andlighet är det lätt att andas, där är det befriande att vara. Pastoratet strävar efter att skapa öppna och inkluderande mötesplatser för alla åldrar, gärna generationsöverskridande. Samverkan med kommunen, skolan, andra kyrkor, näringsliv och föreningsliv är självklar och finner ständigt nya vägar.

Ett uttryck för detta är den temavecka Alla får plats som arrangerats sedan 2014 och även detta år 2020 fast i annan tappning. Under veckan har Fredstorget i Aneby varit mötesplatsen där besökarna bjudits på Musik, Mat och Medverkan av olika talare. Det har blivit en gränsöverskridande mötesplats med rum för alla. Fredagen har varit veckans höjdpunkt med "All världens mat", en gigantisk fest som samlat nästan 10 % av kommunens invånare. Exempel på teman: Integration, Innanförskap, Demokrati, Trygg, frisk och säker, Diskrimineringsgrunderna. (se bilaga 11, program för temaveckan Alla får plats 2020)

Ett annat uttryck för en kreativ samverkan där kyrkan finns mitt i byn är "Aneby hjälper", ett samverkansprojekt under pandemin för att erbjuda 70+ hjälp att handla mat och mediciner.

Ett tredje exempel på samverkan är den förening som bildats för att på ett organiserat och trovärdigt sätt kunna stödja asylsökande, SASA. Där har Svenska kyrkans delaktighet inneburit att föreningen kunnat kanalisera ekonomiska bidrag från staten via stiftet till stöd och hjälp med bostad, värdfamiljer, mat, gymkort, busskort, psykoterapi, advokathjälp med mera för mer än 400 000 kr under de senaste tre åren. Engagemanget för de mest utsatta i samhället har även tagit sig uttryck i ett opinionsbildande arbete med debattartiklar, insändare, brev till alla riksdagsledamöter.

Ett fjärde exempel är satsningen på skolan, skolkontakter, stöd till elever med särskilda behov, kyrkhunden Majken som underlättar för enskilda elever att finna ro och kunna koncentrera sig.

Ett femte exempel är pastoratets satsning på diakonin 2019 från en till två heltidstjänster. Det diakonala arbetet fokuserar mest på stöd till ensamma, sjuka, sörjande, hjälpbehövande och söker samverkan med kommun och föreningsliv för att anordna mötesplatser med låga trösklar och mycket värme. Här kan det Internationella caféet nämnas samt den nystartade mötesplatsen, Mötesplats Aneby. (se bilaga 12)

Övergripande mål

Engagemanget för hållbar utveckling genomsyrar allt vårt arbete, med gudstjänster, diakoni, undervisning och mission.

Delmål 1

Att köpa och börja använda ekologiskt vin eller ekologisk druvjuice vid nattvarden.

Ansvarig: Kanslist/administratör

Vi vill att det vi dukar fram på nattvardsbordet ska ha minsta möjliga påverkan på Guds skapelse. Vi vill inte att det ska påverka människors hälsa eller vårt klimat.

Att hitta ett alkoholfritt, ekologiskt vin i lämplig förpackning har vi inte lyckats med. Vi har istället gått över till röd, ekologisk druvjuice. En tid köpte vi det som fanns i ramavtalet med Martin & Servera, men sedan det försvann ur deras sortiment har vi hittat ett företag i Tyskland som levererat till oss. När vi förbrukat befintligt lager går vi över till Sackeus som Svenska kyrkan har ett nytt ramavtal med för inköp av ekologisk röd druvjuice.

Systembolaget erbjuder numera också flera alkoholfria ekologiska viner i sitt sortiment, dock är dessa i flaskor à 0,75 liter och därmed svåra att anpassa till vår verksamhet.

Delmål 2

Att ha tre gudstjänster per år i pastoratet med den gröna hållbarheten som tema.

Ansvarig: Kyrkoherden

Den gröna hållbarheten är ofta en del av söndagarnas predikningar (se bilaga 13) för ett exempel) men det finns några exempel som är ännu mer konkreta och de presenteras här.

* Varje vardag (fr januari 2019) hålls morgonbön i Aneby kyrka och de inleds alltid med att ett miljötips läses upp ur Naturskyddsföreningens bok "Ett hållbart liv. 365 råd"

* Den 27 februari 2019 hade pastoratet ett celebret besök. Ärkebiskop Antje Jackelén med delegation avsatte en hel förmiddag för att ta del av pastoratets arbete med hållbarhet, fysiskt, tekniskt, socialt och andligt. Det blev en fantastisk förmiddag med en rad berättelser om vikten av att stärka hoppet, kroka arm, göra det som är möjligt för att som kyrka ta steg för klotets, Guds och människans skull. (se bilaga 7)

* 2019 hölls två lördagsfrukostar (en på våren och en på hösten) i Askeryds församlingshem med odling, sådd, skörd och förvaring som tema. Efter samlingen åkte alla hem till familjen Wesley för att titta på och lära sig mer av deras odlingar. I samband med samlingen hölls en andakt (se bilaga 14).

* 5/10 2019 arrangerades en miljödag i Vireda församlingshem. Den avslutades med helgsmål i kyrkan. Rubriken var då "Gud vakar över alla komposter". En nyskriven psalm uruppfördes då (se bilaga 15).

* Aneby församling fick under våren 2020 en bikupa som invigdes och välsignades vid en gudstjänst med tema bin, denna hölls av Peter Andreasson den 3 maj. (se bilaga 16)

Många andra samlingar har också tema hållbarhet, även om det inte alltid är en gudstjänst eller om det inte alltid handlar om grön hållbarhet. T.ex. talar Britta Hermansson om att leva hållbart den 19 oktober 2019, Fredstorgsgudstjänsten i augusti 2019 handlade om hälsa och vi deltog i länets satsning Solsafari 2019 och visade upp våra solcellsanläggningar i Aneby och Lommaryd.

Delmål 3

Att från fastan till september använda ekologiska, närodlade och/eller fairtrademärkta blommor på altarna vid minst 300 gudstjänster per år.

Ansvarig: Kyrkogårdschefen

Pastoratets vaktmästare har med stor entusiasm och konstnärlighet gjort många fina buketter under våren, sommaren och hösten. Personalen har tyckt att det har varit roligt och har engagerat sig mycket. Under juli och augusti 2019 var vi helt självförsörjande. Det vanligaste är också att en bukett flyttas med från kyrka till kyrka och används flera gånger. Material till buketterna har hämtats i trädgårdar, i skogen, i perennrabatterna och på begravningsplatserna.

Boken "Ett solidariskt altarbord" har använts som referensmaterial och vi är mycket nöjda med utfallet. Inte bara för att det varit roligt, blivit vackert och känts bra för miljön, vi tycker också att blommorna har hållit sig fina längre än de vi tidigare köpt. Se bilaga 17 för några exempel på buketter från olika platser i pastoratet.

Delmål 4

Att vid planering av möten, kurser och konferenser i första hand välja anläggningar med miljöprofilering. Vi vill båda åka till och arrangera kurser på bra platser.

Ansvarig: Alla

Detta är ett svårt mål att nå och också att bedöma. De flesta kurser vi åker på har planerats och bokats av någon annan och då har man liten möjlighet att påverka. När vi själva planerar och bokar åker vi ofta till Vårdnäs eller Gransnäs. Vårdnäs är Svanenmärkt och certifierade enligt ISO 14001. Gransnäs arbetar med samma miljödiplomering som pastoratet och vi inväntar besked från Gransnäs om deras vidare arbete.

Vi arrangerar under 2020 två föreläsningar med anknytning till begravningsverksamheten. Dessa arrangerar vi på hemmaplan och bjuder in grannpastoraten. Resor och utsläpp blir mindre när deltagarna inte behöver åka så långt för att kunna delta i bra fortbildning. (se bilaga 18).

I augusti 2019 samlades personalen för en gemensam utflykt till äventyrsbyn Ramoa i Ramkvilla. Företaget är förvisso inte certifierade på något sätt men har ändå miljöfrågorna med i sitt arbete genom att t.ex. ha fasat ut engångsmaterial till förmån för nedbrytbara alternativ.

Vi vill bli bättre på att ha med detta delmål som en faktor när vi väljer platser för kurser och utflykter. Många platser gör ett bra arbete, men har kanske ingen uttalad policy eller nedtecknad arbetsrutin.

2 Förvaltning och ekonomi

Nulägesbeskrivning 2018-04-16

Pastoratets placeringspolicy styr hur pengarna ska placeras och förvaltas. I policyn finns regler som säger att pengarna ska placeras på ett sätt som är hållbart både etiskt och miljömässigt. Placeringspolicyn hanterar också frågan om vår förvaltning i förhållande till samhällsnyttan. I bokslut, verksamhetsberättelser och budget är inte våra miljöambitioner tydliga.

Uppföljning av fas 1

Förvaltning och ekonomi

1. Detta har utvecklats till att vi nu gör grön budget och grönt bokslut från och med 2019.
2. Policyn är fortfarande aktuell.

Övergripande mål

Miljöarbetets långsiktiga påverkan används som underlag vid beslut.

Delmål 5

Att från och med 2020 göra grönt bokslut för 2019 och skriva verksamhetsberättelser som redovisar vårt arbete.

Ansvarig: Kyrkoherden

Miljögruppen kommer att göra en hållbarhetsrapport/grönt bokslut för hela pastoratets verksamhet. Varje verksamhet kommenterar sitt miljöarbete i sin verksamhetsberättelse. Se Aneby pastorats verksamhetsberättelse och grönt bokslut 2019 (se bilaga 19).

Delmål 6

Att från och med 2019 göra en grön budget där hållbarhet och miljöperspektiv beaktas.

Ansvarig: Kyrkoherden

Kyrkoherden har i budgeten (se bilaga 20) skrivit om vårt miljöarbets mål och tankar och om diplomeringen. I äskandet för 2020 har alla verksamheter skrivit grön budget genom att tänka till kring vad verksamheten kan göra för att bidra till hållbarhet. I underlaget som alla fick inför budgetarbetet finns detta direktiv (se bilaga 21).

Delmål 7

Att utbilda berörd personal om grönt bokslut och grön budget.

Ansvarig: Kyrkoherden

Personalen och församlingsråden, vilka äskar och skriver verksamhetsplan och verksamhetsberättelse, har fått information om hur arbetet ska genomföras. Alla har under året skrivit gröna budgetar inför 2020. Kyrkoherden har i samarbete med vår ekonom i Linköping lärt sig hur det gröna bokslutet fungerar.

3 Byggnader

Nulägesbeskrivning 2018-04-16

En omfattande fastighetsinventering gjordes 2011-2012, den har varit vägledande i arbetet sedan dess. Många investeringar har gjort gällande t.ex. styr- och reglerteknik, isolering, tätning och byte till energisnålare belysning. Flera drifts- och underhållsinstruktioner har upprättats för att personalen enklare ska kunna hantera utrustningen rätt.

Uppföljning av fas 1

1. Siffrorna finns årsvis, dock inte kvartalsvis.
2. Dessa uppdateras efterhand och placeras i fastighetsmappen under G: (gemensam) på pastoratets gemensamma IT plattform.
3. All el vi köper är miljömärkt, sammanställning kommer från Intelios. Idag producerar vi dessutom solceller tack vare de solpaneler som installerades vårvintern 2019.

Övergripande mål

Förvaltningen av våra byggnader innefattar en grundsyn där miljöpåverkan och hållbar utveckling står i fokus.

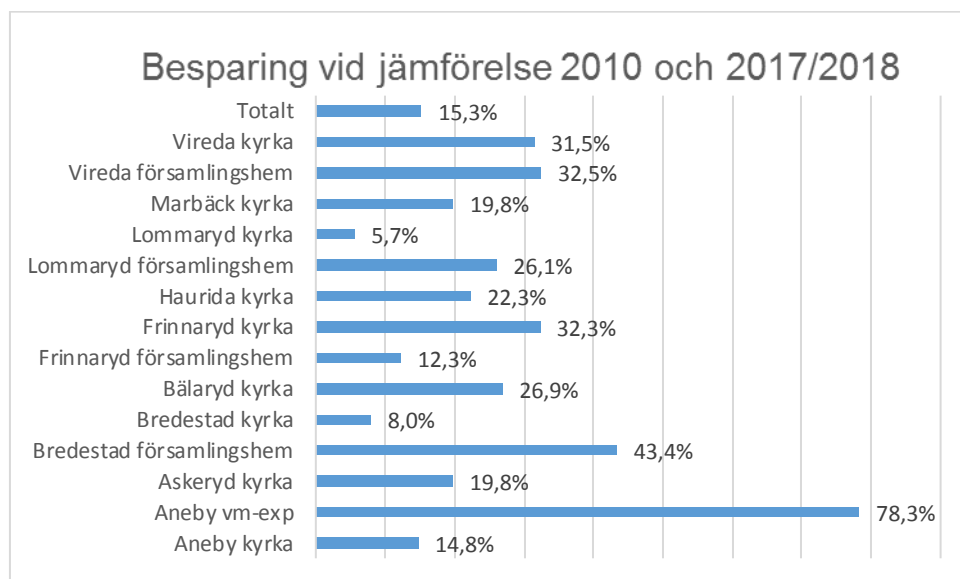
Delmål 8

Att göra en jämförelse mellan år 2010 och 2018 för att se resultatet av våra energieffektiviseringar.

Ansvarig: Fastighetsförvaltaren

Fastighetsansvarig har sammanställt siffrorna för 2010 och 2018 och kanslist/informatör har sammanställt diagrammet.

Vi kan av siffrorna se att energiförbrukningen minskat mycket sedan 2010. 2010 påbörjades arbetet med energieffektiviseringsprojektet och flera stora insatser gjordes som t.ex. isolering och tätning av våra äldre byggnader. I kyrkorna installerades modernt styr och reglerteknik.

Delmål 9

Att undersöka om det är möjligt med värmeåtervinning i Frinaryds församlingshem.

Ansvarig: Fastighetsförvaltaren

Det är möjligt med värmeåtervinning i Frinaryds församlingshem. Takventiler och utblås på taket gör att mycket värme förloras. Istället för att ta in kall luft och värma den kan man återvinna den värme som finns i utluften med hjälp av en värmeväxlare. Fastighetsförvaltaren har haft kontakt med hantverkare kunniga på området. Projektet har inte så hög prioritet för tillfället. Vi avvaktar lokalförsörjningsplanens resultat. Om vi beslutar oss för att arbeta vidare är det bara att ta in offert.

Delmål 10

Att installera en mer miljövänlig uppvärmningsanläggning i Lommaryds kyrka.

Ansvarig: Fastighetsförvaltaren

Värmepumpen är installerad och startas 2019-08-29. Den befintliga jordvärmens har kompletterats med en större bergvärmepump för att oljan ska kunna fasa ut. Oljan ska köras som spetsvärme en period för att se hur mycket energi det krävs och på så sätt se hur stor elpatron som behövs.

Delmål 11

Att installera solcellspaneler på taken till Aneby församlingshem, Lommaryds församlingshem och Asken.

Ansvarig: Fastighetsförvaltaren

Solcellspaneler är installerat och klart sedan december 2018 i Askeryd och Lommaryd, sedan juni 2019 i Aneby. Sedan juli 2020 finns det solceller också på maskinhallen i Aneby. De är i full gång och genererar både el och pengar.

Delmål 12

Att installera vattensnål teknik på kranar i kök, i handfat och i duschar.

Ansvarig: Fastighetsförvaltaren

Vattenfelsbrytare har installerats i Aneby. Denna fungerar men är känslig. Fastighetsförvaltaren har gått igenom alla kranar i våra fastigheter (förutom lägenheterna i Lommaryd, kyrkogatan 22 och städutrymmen) och sett till att det finns snålspolande munstycken. Fastighetsförvaltaren har också fått hjälp av rörmokaren med att tyda de olika munstyckenas färgkodning.

4 Kyrkogårdar och markanläggningar

Nulägesbeskrivning 2018-04-16

Många handredskap är numera eldrivna vilket vi är glada för både för miljöns och personalens skull. Flera robotgräsklippare är installerade, t.ex. i Aneby, Lommaryd och Askeryd. Gräset klipps mer sällan och gräsklipppet får ligga kvar för att göda marken. På marken har död ved sparats för att skapa faunadepåer. I Lommaryd och i Aneby finns två stora aktiva komposter som vänds varje månad. Allt organiskt avfall komposteras, dock inte begravningsblommor. Dessa kastas i container för brännbart avfall på grund av besprutning och för att dekorationerna innehåller oorganiskt material. Besökarna kan källsortera brännbart, komposterbart, batterier, granris och jord i avsedda behållare.

Uppföljning av fas 1

1. Idag har vi åtta robotklippare runt församlingshem och ytterområden kring kyrkogårdarna.
2. Vi arbetar på samma sätt fortfarande.

Övergripande mål

Vi vill ses som ett föredöme av våra kommuninnevånare och besökare till våra begravningsplatser när det gäller återvinning, grönyteskötsel och vegetationsanvändning.

Delmål 13

Att använda 4-takts Aspen till bensinåkgäsklipparna istället för gamla dieselklippare.

Ansvarig: Kyrkogårdsföreståndaren/Kyrkogårdschefen

Under 2019 har ett 4-taktsfat köpts in för att det ska vara enklare och närmare att tanka åkgäsklipparna. Vi har inga dieselklippare kvar. Den sista dieselmaskinen avyttrades 2017. Maskinerna körs nu på alkylatbensin vilket är bättre för personalens arbetsmiljö.

Delmål 14

Att montera anslagstavlur på kyrkogårdarna för att kunna informera besökare och församlingsbor om arbetet och till exempel om varför gräset klipps mer sällan.

Ansvarig: Kyrkogårdsföreståndaren/Kyrkogårdschefen

Monteringen av anslagstavlorna slutfördes i december 2019 på alla nio begravningsplatser. De uppdateras kontinuerligt med information efter säsong.

5 Varor och tjänster

Nulägesbeskrivning 2018-05-30

Vi har en upphandlings- och inköbspolicy. Vi avropar Svenska kyrkans centrala avtal där så är möjligt. (se bilaga 3). Utöver det försöker vi att välja varor och tjänster som är hållbara både socialt och ekologiskt, men det är svårt och vi vet inte alltid hur vi ska göra för att ta reda på fakta. Vid nyinköp av armaturer väljer vi effektiva lysrör eller LED-lampor. All förbrukad elektronik återvinns på ett ansvarsfullt sätt. Vi väljer att skriva ut dubbelsidigt så långt det är möjligt och köper bara miljömärkt papper. Vi handlar lokalt när det är möjligt. Vi använder inte engångsartiklar och ytterst få en- portionsförpackningar.

Uppföljning av fas 1

1. Sedan kyrkorådets möte 2019-10-24 har vi en förbättrad inköbspolicy (se bilaga 3).

Övergripande mål

Genom ett aktivt val främja en hållbar konsumtion.

Delmål 15

Att vi endast arkiverar i arkivkartonger, inga plastmappar.

Ansvarig: Kanslist/administratör

Inga plastmappar används längre. De som fanns har sorterats ut av arkivtekniska skäl och återvunnits. Nu används bara arkivsäkra kartonger och omslagspapper.

Delmål 16

Att uppdatera vår inköps- och upphandlingspolicy, samt att se om det finns användbara punkter i Svenska kyrkans nationella policy som vi kan använda oss av.

Ansvarig: Kanslist/administratör

Ansvarig har skrivit ett förslag till inköbspolicy som kommer att behandlas på kyrkorådet. Beslut om policyn fattades 2019-10-24 (se bilaga 3).

Delmål 17

Att vid nyinköp välja miljömärkta textilier av bra kvalitet.

Ansvarig: Församlingsvärd/vaktmästare

Nyinköpen av kyrkliga textilier är få. Ansvarig har den senaste tiden bara köpt några handdukar och förkläden. Förklädena är av ekologisk bomull. Kyrkogårdsförvaltningen har köpt in nya arbetskläder med giftfria tryck och som så långt som möjligt är bra miljöval. (se bilaga 22). Arbetskläderna som kyrkogårdsförvaltningen använder är köpta från ett lokalt företag som heter Maxitryck. De kan ta fram bra kläder med tryck i låga mängder till ett bra pris. De trycker och broderar kläderna på plats på företaget i Bodafors vilket minskar transporten av kläderna innan de kommer till oss. Transporten till kyrkogårdsförvaltningen sker av en medarbetare i företaget som har en lokal anknäring till Aneby vilket gör att en extra transport inte behöver göras vid leverans.

Delmål 18

Att vi stänger av kontorsmaskiner när de inte används.

Ansvarig: Kanslist/administratör

Alla ska stänga av sina skärmar och dra ur mobilladdare när de går hem för att minska all förbrukning som sker i "standby-läge". Vi kommer ihåg ibland med kan bli mycket bättre på detta. Vi behöver påminna varandra och tar upp frågan på personalmöten.

Inköp hos lokala leverantörer

De tre lokala företag som vi handlar mycket av har alla svarat på hur de arbetar för att värna och vårda om miljön. I dagsläget har de alla steg att gå för ta större miljöhänsyn och som en av de större organisationerna i Aneby vill vi satsa på de lokala företagen. I Fas 3 bör vi ta steg för att ställa högre krav på allt vi köper in så att våra leverantörer är miljömärkta, diplomerade eller har ett aktiv och aktuellt miljöarbete.

* Är Bergfoths tryckeri Svanenmärkta?

Vi har ett skriftligt svar från dem (se bilaga 23). I dagsläget väljer vi att fortsätta med samarbetet

* Prata med Gransnäs och Ågården hembageri om hur mycket miljöarbete de har, är maten miljömärkt?

Ågården har vi svar ifrån (se bilaga 23).

Gransnäs svar:

På Gransnäs ungdomsgård försöker vi att hålla oss till så närproducerad mat som möjligt och alltid svenskt kött. Exempelvis kommer våra ägg från Hyltbrings utanför Aneby. Vi håller på med en översyn av våra kemikalier så att allt ska vara miljömärkt. Vi kommer att byta ut vår biogasbil till en elbil i början på nästa år. Vi äger andelar i vindkraftverk och all övrig el vi köper är också förnybar energi.

* Är personalfrukten miljömärkt?

Finns det svensk frukt köps det i första hand, sedan ekologiskt så långt det finns.

6 Transporter och kommunikation

Nulägesbeskrivning 2018-05-30

Vi har i dagsläget ingen omställningsplan, men det som återstår att byta ut är tre bilar, traktorer, gräsklippare och lövblåsare. Vi har serviceavtal för maskinerna för att öka deras livslängd. Personalen har gått Eco Driving utbildning. Vi har leasat en elbil för att minska utsläppen vid resor inom församlingen och vid tjänsteresor. Vi använder epost och intranät så långt som möjligt.

Uppföljning av fas 1

1. En omställningsplan skrevs aldrig, och en sådan skall arbetas fram under hösten 2020. En ny bensindriven gräsklippare har köpts in i januari 2020. Det finns en del batteridrivna åkgräsklippare på marknaden, till och med liknande maskiner som de vi redan har. Dock är de fortfarande otestade i Sverige och med svenskt klimat. Under de nästkommande åren kommer vi att försöka testa flera av de batteridrivna klipparna som marknaden erbjuder.
2. Personalstyrkan utbildades i januari 2018. Behov av uppföljning för nyanställd personal finns. Den personal som gått utbildningen använder sig av sin kunskap i Eco Driving och i väntan på att flera skall utbildas, delar de med sig till nya kollegor av sin kunskap.
3. Elbilen används mycket och fungerar bra. Den tjänstebilspolicy (se bilaga 5) som implementerades 2019 har gjort stor skillnad i hur mycket de privata bilarna används i tjänsten. År 2017 beräknades körda mil med egen bil till 5248 mil. År 2019 hade denna sjunkit till 2277 mil, och kostnaderna för resor med egen bil har således sjunkit med ca 100,000 kr under samma period. (se bilaga 24). Koldioxidutsläppen har minskat drastiskt även under samma period, 2017 släppte Aneby pastorat ut 10,3 ton (10 338 560g) CO₂ per år och 2019 är vi nere i 4,5 ton (4 485 690g) CO₂ per år.

Övergripande mål

Vårt miljöengagemang ska sätta avtryck vid val av maskinpark, fordon, transporter och kommunikation. Ta fram ett förslag på omställningsplan för fordon- och maskinparken. (se bilaga 27). Stiftet utarbetar i denna stund ett ramavtal för upphandling av HVO100, det är ännu inte bestämt om Aneby pastorat skall invänta ramavtalet eller själva skriva avtal med en leverantör för HVO100.

Här nedan syns en tabell över vilka maskiner vi har, deras bränsle och inköpsår samt vad som skall göras med dem.

Maskin/fordon	Årsmodell	Drivmedel	Åtgärdsförslag
John Deere traktor	2012	Diesel	HVO100
Johan Deere traktor	2013	Diesel	HVO100
Weidemann redskapsbärare	2017	Diesel	HVO100
Opel Movano XSX 751	2018	Diesel	HVO100
Opel Movano ODX 574	2016	Diesel	HVO100

Opel Vivaro MFB 893	2011	Diesel	HVO100
Citroen LYA 207	2015	Diesel	HVO100

Maskin/fordon	Årsmodell	Drivmedel	Åtgärdsförslag
Walker uppsamlare	2019	Alkylatbensin	Bytas 2029
Walker MB	2008	Alkylatbensin	Avyttrad 2020
Wright sentar	2003	Alkylatbensin	Bytas 2021
Wright Sentar Sport	2013	Alkylatbensin	Bytas 2023
Wright sport	2017	Alkylatbensin	Bytas 2027
Wright Sport	2018	Alkylatbensin	Bytas 2028

Maskin/verktyg	Drivmedel	Åtgärd	Kommentar
Grästrimmers	Batteri	Byts ut efter hand	Förnybar el
Häcksaxar	Batteri	Byts ut efter hand	Förnybar el
Röjsåg	Batteri	Byts vid behov	Förnybar el
Lövblås	Alkylatbensin/el	Byta ut efter hand till batteridrivna	
Lövsug	Bensin	Avyttras	Används ej, avyttras
Motorsåg	Alkylatbensin	Byta till batteridrivna	2020
Snöslungor	Alkylatbensin		Vad kan vi ersätta med?

Begravningsverksamheten köper in ungefär 950 liter alkylatbensin per år. (2019: 951,25 l.)
 Begravningsverksamheten köper in ungefär 2500 liter diesel per år. (2019: 2435,6 l.)
 Fastighetsförvaltningen köper in ungefär 350 liter diesel per år. (2019: 329 l.)

En stor del av de externa transporter som sker i anslutning till Aneby pastorat är transporter av stoft och aska. Eftersom det endast finns en begravningsbyrå på orten sker de allra flesta transporter genom det företaget. Vi har avtal med Tranås krematorium och då begravningsbyrån har sitt huvudkontor i Tranås sker nästan alla transporter som samtransporter med två kistor och några urnor i varje transport. En stor anledning till att stoffen från Aneby transporteras mycket är att Aneby kommun inte erbjuder en lokal för tvättning och kistläggning, istället transporteras stoffen till bårhuset på Högländssjukhuset i Eksjö. Transporterna som sker genom den lokala begravningsbyrån, deras bilar drivs med diesel. Vårt mål är att om vi har en HVO100 bränsletank vid Capella Omnia ska de kunna tanka sina bilar där med. I så fall skulle CO₂ utsläppen för våra externa transporter minska kraftigt.

Delmål 19

Ta reda på om de företag vi anlitar för service använder propylenglykolbaserad kylarvätska, bilvårdsprodukter, däck, hydraulolja, motorolja.

Ansvarig: Kyrkogårdsförvaltaren/kyrkogårdschefen

Ansvarig har kontaktat flera företag och fått svar från de företag vi huvudsakligen anlitar (se bilaga 26). Vid inköp av nya däck köps endast miljödäck in i enlighet med vår leverantörs rekommendation.

Delmål 20

Ta fram och fatta beslut om en resepolicy.

Ansvarig: Kanslist/informatör

Ansvarig har med hjälp av stiftets resepolicy tagit fram ett förslag till resepolicy för Aneby pastorat. Kyrkorådet tog beslut om denna vid sitt möte 2019-10-24 (se bilaga 27).

7 Kemikalier och avfall

Nulägesbeskrivning 2018-05-30

Vi förvarar kemikalier enligt lagar och rekommendationer. Vi begär säkerhetsdatablad vid inköp, och har en kemikalie-förtäckningslista på alla kemikalier vi använder i vår verksamhet. Vi följer försiktighets- och substitutionsprinciperna och har gått igenom vilka kemikalier vi behöver. Vi använder endast städmetoder som ska påverka natur och miljö så lite som möjligt och vi använder miljövänliga tvättmedel vid tvättning av textilier.

Vi har en begränsad mängd farligt avfall och det som blir i form av t.ex. batterier förvaras på korrekt sätt i väntan på att levereras till återvinning. Vi sorterar och minimerar det som sorteras som brännbart.

Matkompost samlas i ”gröna påsen” vilka hämtas av kommunens renhållningsentreprenör. Vi ser till att alla maskiner och apparater som vi inte behöver längre återanvänds/säljs eller återvinns på rätt sätt. Vi komposterar kyrkogårdsmaterial. Vi har tydliga sorteringsinstruktioner men de kan bli ännu bättre.

Uppföljning av fas 1

1. Befintlig miljöcentral fungerar, men det blir fullt fort och det blir skrymmande. Dörren är ibland för trång när återvinningskärnen ska tömmas. I detta nu arbetar vi med en möjlighet för att etablera en extern plats för vår miljöcentral.
2. Sorteringsrutinerna i våra lokaler fungerar bra, församlingsvärden ansvarar för att sorteringskärl i lokalerna töms och placeras på korrekt plats i miljöcentralen, där de sedan körs till återvinningscentralen Kretsloppsgården, vilken Aneby kommun har. 2019-01-30 var Aneby kommuns renhållningschef med på ett APT och informerade om hur kommunen hanterar avfall och sortering. Hon presenterade kommunens nya anläggning och nya sorteringsrutiner. Vår personal fick lära sig de regler och rutiner som gäller i Aneby kommun. (se bilaga 28-29-30)

Genom vårt avtal med företaget Eco-Online kommer vi under hösten 2020 få tillgång till en ny app där vi kan använda oss av QR läsaren för att få tillgång till aktuell information om varje enskild kemikalie, samt åtgärd vid olycka eller förorening.

Övergripande mål

Vi minimerar användningen av miljöfarliga produkter och miljöfarligt avfall tas om hand optimal.

Delmål 21

Att säkerställa att tvätten tas om hand på ett miljösäkert sätt

Ansvarig: Församlingsvärd/vaktmästare

Tvättcenter i Frinmaryd är certifierade genom FR2000 och auktoriserade genom Sveriges tvätteriförbund. Certifieringen innebär att man bevakar kemikalie- och avfallshantering, miljöarbete och miljörapportering, socialt ansvarstagande, arbetsmiljö, hygienplan och ekonomisk kontroll.

Idag lämnar Aneby pastorat endast stora bordsdukar, konfirmandkåpor och vissa röklin till Tvättcenter. All annan tvätt tvättas i huset med miljömärkt tvättmedel i moderna tvättmaskiner.